

**“PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYADA INNOVATSION
TADQIQOTLAR”**

Bekmuratova Shirin Ulug'bekovna

Alfraganus Universiteti,

Filologiya fakulteti,

Xorijiy filologiya kafedrası ingliz tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10075300>

“Pedagogika va psixologiyada innovatsion tadqiqotlar” sarlavhali ushbu keng qamrovli tesis pedagogika va psixologiya bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ta'limni o'zgartirish salohiyatiga ega bo'lgan ilg'or tadqiqotlar va innovatsion amaliyotlar haqidagi kerakli ma'lumotlarni yoritib beradi. Mualliflar turli mavzularni, jumladan texnologiyaning ta'lim natijalariga ta'sirini, kognitiv rivojlanish nazariyalarini va samarali o'qitish va o'rganishda hissiy intellektning rolini o'rganadilar. Ushbu tesisda sinflarning o'zgaruvchanligi, o'yinlar bilan dars o'tish hamda yakka tartibdagi ta'lim kabi ilg'or pedagogik yondashuvlarning chuqur tahlili taqdim etilgan bo'lib, ularning o'quvchilarning faolligi va samaradorligini oshirishdagi o'rni haqida dalillar keltirilgan. Bundan tashqari, ushbu tesis yangi bilimlarni ijtimoiy-emotsional o'rganish va uni o'quv dasturiga integratsiyalashuvining muhimligini ta'kidlab, o'quvchilarda hissiy intellekt va chidamlilikni rivojlantirish strategiyalari haqida tushuncha beradi. Tesis davomida ushbu mavzu bo'yicha izlanish olib borgan olimlarning fikrlari bayon qilingan bo'lib, ular ta'limga yaxlit yondashuvni yaratish uchun bir-birining tajribasidan kelib chiqib, o'qituvchilar va psixologlarning hamkorlik qilishi zarurligini ta'kidlaydilar. Tesis yakunida ushbu innovatsiyalarning ta'lim muassasalariga va umuman jamiyatga ta'siri haqida so'z borib, doimiy ravishda rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida pedagogik va psixologik tadqiqotlarda birinchi o'rinda turish muhimligini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari tesisda ta'lim psixologiyasidagi so'nggi yutuqlar ko'rib chiqilib, kognitiv jarayonlarni tushunish, xotirani mustahkamlash va samarali o'rganish tajribasini yaratish uchun motivatsiya muhimligini ta'kidlaydi. Shuningdek, ushbu tesis nevrologiya va ta'lim o'rtasida ko'prik bo'lgan nevrologik tadqiqotlarning pedagogik amaliyotga ta'sirini muhokama qiladi. Qo'shimcha qilib aytganda, tesis pedagogika va psixologiya sohasidagi so'nggi tendentsiyalar va tadqiqot natijalaridan xabardor bo'lishga intilayotgan o'qituvchilar, tadqiqotchilar va siyosatchilar uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qilgan holda ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi.

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

Tadqiqotchilarning fikriga to'xtaladigan bo'lsak, Gee (2003) ingliz tilini o'qitishda video o'yinlardan foydalanish haqida ko'proq ma'lumot berib o'tgan. Uning maqolasida gamifikatsiya va undan formativ baholash uchun ijodiy muammolarni yaratishda qanday foydalanish mumkinligi tushuntirilgan. Ba'zi o'yin texnologiyasi elementlarini kiritish ijodiy baholash tizimini yaratishga yordam berishi mumkin. Gamifikatsiya nafaqat faoliyatning konteksti yoki rag'batlantiruvchi elementlarini, balki ishlab chiqilayotgan baholashning muayyan turi uchun zarur bo'lgan sifat standartlarini ham hisobga oladigan murakkab tarzda baholash faoliyati hamdir. Goleman (1995) haqida gap ketganda, u o'z kitobida hissiy intellekt haqidagi tadqiqotlarini eslatib o'tdi. Tadqiqotchi bizning inson intellekti haqidagi tushunchamiz haddan tashqari cheklanganligini va hayotda qanday ahvolda ekanligimiz uchun juda zarur bo'lgan turli xil muhim ko'nikmalarni e'tiborsiz qoldirishini ta'kidlaydi. Goleman miya va xulq-atvorni o'rganishga asoslangan holda, yuqori IQ ga ega odamlar nima uchun kurashayotganini va pas darajali IQga ega bo'lganlar kutilmaganda yaxshi natijalarga erishish sabablarini ko'rsatib o'tgan. Bu elementlar birlashib, ushbu olim "hissiy intellekt" deb ataydigan ma'lum bir intellekt turini ta'minlaydi. O'z-o'zini anglash, impulsni nazorat qilish, qat'iyatlilik, g'ayrat, o'z-o'zini rag'batlantirish, empatiya va ijtimoiy mahorat hissiy intellektning namunasidir. Goleman har bir inson o'zining hissiy intellektini qanday rivojlantirishi mumkinligini batafsil ko'rsatib beradi. Bundan tashqari, boshqa olimlarning, jumladan, Piaget (1970) va Vygotskiy (1978) tadqiqotlari ushbu tesisda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni yoritishga qaratilgan. Tesisda ushbu ikki tadqiqotchi tomonidan ilgari surilgan kognitiv (aqliy) rivojlanish nazariyalari o'quv dizayniga qanday ta'sir qilishi ko'rib chiqiladi. Biz ushbu g'oyalar va ularning oqibatlarini ko'rib chiqish orqali rivojlanishning turli bosqichlarida o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlariga mos keladigan o'quv dasturlarini ishlab chiqishni o'rganamiz. Ta'lim sohasiga to'xtaladigan bo'lsak, ta'lim - bu jamiyatdagi o'zgarishlarga, texnologik taraqqiyotga va inson bilimi va rivojlanishini chuqur anglashimizga javoban doimiy ravishda rivojlanib boruvchi dinamik soha. Ushbu tesis pedagogika va psixologiyaning kesishishini o'rganib, ta'limda inqilob qilish potentsialiga ega bo'lgan innovatsion tadqiqotlar va amaliyotlarga e'tibor qaratadi. Pedagoglar va psixologlarning fikrlarini birlashtirib, biz ushbu sohadagi so'nggi tendentsiyalar va topilmalar haqida to'liq ma'lumot berishni maqsad qilganmiz.

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

E'tibor qaratilishi lozim bo'lgan keyingi sohamiz texnologiya bo'lib, ushbu tesisda texnologiyaning ta'lim natijalariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Bu bo'lim texnologiyaning ta'lim natijalariga qanday ta'sir qilishini, jumladan, ma'lumotlarga kirishni yaxshilash, multimedia resurslari orqali faollikni oshirish va shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasida sun'iy intellektdan foydalanishni o'rganadi. Pedagogik strategiyalarni optimallashtirish uchun texnologiyadan qanday foydalanish mumkinligini ko'rsatish uchun empirik dalillar taqdim etiladi. Shuningdek, raqamli texnologiya asrining kelishi, shubhasiz, ta'limga bo'lgan yondashuvimizni o'zgartirdi. Ushbu bo'limda biz texnologiyaning ta'lim natijalariga chuqur ta'sirini ko'rib chiqamiz va uning ta'lim landshaftini qanday inqilob qilganiga oydinlik kiritamiz. Empirik dalillar va chuqur tahlillar orqali biz texnologiya ta'limni yaxshilashning ko'p qirrali usullarini, jumladan, axborotga kirishni yaxshilash, multimedia resurslari orqali faollikni oshirish va shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasida sun'iy intellekt (AI) integratsiyasini o'rganamiz.

Multimedia resurslari orqali faol ishtirokni ta'minlash, ya'ni bugungi kunda texnologiya multimedia resurslaridan foydalanish orqali o'quv jarayonidagi ishtirokni qayta belgilab beradi. An'anaviy ma'ruzalar va darsliklarning foydasi yuqori bo'lsa-da, ko'pincha hozirgi talabalarning turli xil ta'lim uslublarini o'ziga jalb qiladi, ya'ni talaba o'ziga berilgan topshiriqni turli xil ko'rinisdagi texnologiyalardan foydalangan holda dars davomida yoritib beradi. Aksincha, multimedia elementlari, masalan, videolar, animatsiyalar, podkastlar va interaktiv simulyatsiyalar dinamik va immersiv o'rganish tajribasini keltirib chiqaradi. Tadqiqotlar ta'limda multimedia samaradorligini izchillik bilan ko'rsatib kelmoqda. Fanni turli xil vizual materiallarni ko'rish va eshitish orqali o'rgatish va o'rganish o'quvchilarga katta yordam beradi. Bundan tashqari, multimedia resurslari murakkab tushunchalarni yanada osonroq va qiziqarli tarzda taqdim etish imkonini beradi. Shuningdek, multimedia resurslari biron bir ma'lumotni faol tarzda o'rganishga yordam beradi. Interfaol modullar va o'yin elementlari o'quvchilarni o'z bilimlarini dars davomida qo'llashga undaydi, muammolarni hal qilish ko'nikmalari va ijodkorlikni rivojlantiradi. Gamifikatsiya, ya'ni o'yinlardan foydalanib dars o'tish, xususan, o'rganish jarayonini yanada qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi va rag'batlantiruvchi texnologiyadan foydalanadigan pedagogik yondashuv sifatida qiziqish uyg'otdi.

Tadqiqodchilardan Piaget hamda Vygotskiylarning nazariyalari ham o'quv dasturlarini ishlab chiqish uchun foydali bo'lgan takliflarni ilgari suradi. Shulardan biri - bu differentsial ta'lim. Bunda talabalar turli kognitiv

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

bosqichlarda bo'lishi mumkinligini inobatga olgan holda, o'qituvchilar tabaqalashtirilgan ta'lim usullaridan foydalanishlari kerak. Bu bitta sinfda talabalarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun tarkib, resurslar va tadbirlarni moslashtirishni o'z ichiga oladi. Keyingi e'tibor qaratishimiz lozim bo'lgan nuqta – bu tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Piagetning ham, Vygotskiyning ham nazariyalari tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. O'quv dasturlarini ishlab chiqishda o'quvchilarni ma'lumotni so'roq qilish, tahlil qilish va sintez qilishga undaydigan faoliyat ustuvor bo'lishi kerak. Samarali o'qitish faqat bilimlarni uzatishdan tashqari, u o'quvchilarning qanday bilim olishi va kognitiv rivojlanishiga chuqur e'tibor qaratishni o'z ichiga oladi. Ushbu tesis kognitiv rivojlanish nazariyalarining, jumladan, Jan Piaget (1970) va Lev Vygotskiy (1978) tomonidan ishlab chiqilgan ta'lim dizaynini shakllantirishdagi muhim rolini o'rganadi. Ushbu nazariyalarni va ularning oqibatlarini o'rganish orqali biz rivojlanishning turli bosqichlarida o'quvchilarning kognitiv imkoniyatlariga mos keladigan o'quv dasturlarini qanday yaratish haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi: Jan Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi ta'lim psixologiyasining asoslaridan biridir. U kognitiv rivojlanish turli bosqichlarda sodir bo'lishini eslatib o'tadi, ularning har biri o'ziga xos kognitiv tuzilmalar va qobiliyatlar bilan belgilanadi. Piaget kognitiv rivojlanishning to'rtta asosiy bosqichni aniqladi: sensorimotor bosqich (tug'ilishdan 2 yoshgacha), jarayondan oldingi bosqich (2 yoshdan 7 yoshgacha), aniq jarayon bosqichi (7 yoshdan 11 yoshgacha) va rasmiy operatsion bosqich (11 yosh va undan keyin). Rivojlanish uchun mos bo'lgan ta'lim haqida so'z borganda, Piaget nazariyasi ta'limni o'quvchining rivojlanish bosqichiga moslashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Masalan, bolalarning kognitiv ya'ni aqliy rivojlanishi dastlabki bosqichlarida bo'lgan paytda o'qituvchilar tushunishni osonlashtirish uchun aniq misollar va manipulyatsiyalardan foydalanishlari kerak. Piaget va Vygotskiy tomonidan taklif qilingan Kognitiv rivojlanish nazariyalar, samarali o'qitish va o'quv dasturlarini ishlab chiqish uchun bebaho fikrlarni o'z ichiga oladi. Ta'limni o'quvchilarning rivojlanish bosqichlariga moslashtirish, hamkorlikda o'rganishni rag'batlantirish va madaniy aloqadorlikni hisobga olish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning kognitiv o'sishi va akademik muvaffaqiyatlarida yordam beradigan boy va qiziqarli ta'lim muhitini yaratishi mumkin. Ushbu nazariyalar kognitiv rivojlanishning turli bosqichlarida o'quvchilar uchun ta'lim tajribasini optimallashtirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun doimiy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

Ta'lim kelajagiga nazar tashlar ekanmiz, ushbu tesisda muhokama qilingan yangiliklar ta'lim muassasalarida va umuman jamiyatda tub o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatiga ega ekanligi tobora ayon bo'lmoqda. Xulosa o'rnida yuqorida keltirilgan innovatsiyalarning chuqur ta'sirga ega ekanligini ta'kidlab, bu doimiy ravishda rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida pedagogik va psixologik tadqiqotlarda birinchi o'rinda turish zarurligini eslatib o'tadi. Innovatsion tajribalarni o'zlashtirish nafaqat ta'limni yaxshilash, balki talabalarni kelajakning murakkab vazifalariga tayyorlash imkoniyatiga ega. Ta'lim muassasalarini o'zgartirish: texnologiya, kognitiv rivojlanish nazariyalari va ijtimoiy-emotsional ta'limning ta'lim muassasalariga integratsiyalashuvi biz yoshlarimizga qanday ta'lim berish asoslarini qayta shakllantiradi. Quyida ba'zi potentsial ta'sirlar keltirilgan bo'lib, bular shaxsiylashtirilgan ta'lim muhitlari, ya'ni texnologiyaga asoslangan yakka tartibdagi ta'lim yanada keng tarqalgan bo'lib, o'quvchilarga o'z sur'atlari bo'yicha rivojlanish va moslashtirilgan yordam olish bilan birga o'z qiziqishlarini o'rganish imkonini beradi.

Ta'limning kelajagi o'ziga xos dinamik bo'lib, texnologik taraqqiyot, rivojlanayotgan pedagogik yondashuvlar va tobora o'zgarib borayotgan dunyo bilan bog'liq bo'lgan holda shakllanadi. Innovatsion amaliyotlarni o'zlashtirish ta'limni dinamik, talabalarga yo'naltirilgan va global miqyosda xabardor bo'lgan harakatga aylantirish imkoniyatiga ega. Xulosa qilib aytganda, ushbu tesisda keltirilgan pedagogika va psixologiya sohasidagi yangiliklar yanada qiziqarli, samarali va inklyuziv ta'lim tizimini yaratishga turtki bo'ladi. Ushbu innovatsiyalarni o'zlashtirib, uzluksiz o'rganish va izlanish madaniyatini rag'batlantirish orqali biz talabalarni nafaqat kelajak muammolariga, balki doimo rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida kutayotgan imkoniyatlarga ham tayyorlashimiz mumkin. Pirovardida, ta'limning kelajagi o'z qo'limizda bo'lib, uning kelajak avlodlar uchun taraqqiyot yo'li bo'lib qolishini ta'minlash bizning mas'uliyatimizdir.

References:

1. Gee, J. P. (2003). What video games have to teach us about learning and literacy. *Computers in entertainment (CIE)*, 1(1), 20-20.
2. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. Bantam.
3. Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child*. Orion Press.
4. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

